

Un cuvânt rostit în prezența lui Antoniu Cezar

Și a început să vorbească așa: Nu este ușor să întorci repede pe calea cea dreaptă un astfel de om care a fost în rătăcire mult timp. Totuși, acest lucru este posibil. Căci dacă un om se abate de la rătăcire chiar și puțin, mărturia adevărului îi devine ușor de acceptat. Precum odată cu risipirea întunericului, cerul se seninează imediat, așa se întâmplă cu un om dacă se întoarce la Dumnezeu: norul rătăcirii, care îi împiedica vederea corectă, este repede îndepărtat de pe fața lui. Rătăcirea, ca o patimă și ca un vis, îi ține mult timp pe cei care au fost supuși ei. Dar adevărul folosește cuvântul ca pe o înțepătură și îi lovește pe cei ce dorm și îi trezește, iar ei, treziți, văzând adevărul, dobândesc înțelegere, aud și deosebesc ce este de ce nu este. Căci sunt oameni care numesc păcatul dreptate și chiar cred că acest lucru este adevărat, când văd că nu numai ei sunt în rătăcire, ci cu ei și mulți oameni. Dar eu spun: aceasta nu este o scuză bună, că un om greșește cu mulți; Căci dacă cineva este nebun în sine, atunci mare este nebunia lui: cu cât mai mult este nebunia dacă mulți sunt nebuni? Dar nebunia despre care vorbesc este aceasta: că omul părăsește ceea ce este cu adevărat și slujește ceea ce nu este cu adevărat. Dar există ceva cu adevărat, și se numește Dumnezeu; El este cu adevărat și toate lucrurile există prin puterea Lui. El nu este o ființă creată și nici nu a primit un început în timp; ci El este din veșnicie și există în vecii vecilor. El nu se schimbă, în timp ce toate lucrurile se schimbă. Nicio vedere nu-L poate vedea, nicio rațiune nu-L poate înțelege, niciun cuvânt nu-L poate explica. Dar cei care Îl iubesc Îl numesc Tată și Dumnezeu adevărului. Prin urmare, dacă un om, părăsind lumina, spune că există un alt Dumnezeu, sensul cuvintelor sale este că el numește una dintre creaturi zeu. Căci dacă un om numește focul zeu, acesta nu este zeu, pentru că este foc; și dacă numește apa zeu, aceasta nu este zeu, pentru că este apă; Și dacă acest pământ pe care mergem, acest cer pe care îl vedem, dacă soarele, luna sau una dintre aceste stele, care fără oprire își împlinesc cursul prescris și nu se mișcă de bunăvoie, și dacă un om numește aurul sau argintul zeu; nu sunt oare toate aceste lucruri pe care le folosim după cum dorim? Și dacă acest lemn pe care îl ardem și aceste pietre (pe care le zdrobim) (cineva le numește zei), pot fi ele zei, când servesc în folosul oamenilor? Nu păcătuiesc grav cei care, în cuvintele lor, Îl confundă pe marele Dumnezeu cu aceste lucruri, care există doar prin porunca Lui? Totuși, spun că atunci când un om nu aude, nu discern și nu știe că Domnul este mai presus de toate aceste creaturi, poate că nu merită condamnarea, pentru că nimeni nu condamnă un orb dacă merge strâmb. În același fel, oamenii, căutându-L pe Dumnezeu, s-au împiedicat de pietre și lemne, și bogații dintre ei au dat peste aur și argint și, prin urmare, au fost alungați de la ceea ce căutau. Dar acum, când se aude un glas pe tot pământul

care proclamă că există un Dumnezeu adevărat și că fiecărui om i s-a dat un ochi să vadă, acum cei care ar dori, dar sunt rușinați pentru că mulți împărtășesc greșelile lor, să se întoarcă pe calea cea dreaptă nu au nicio scuză. Căci oricine se rușinează să trăiască, necesitatea îl obligă să moară. De aceea îi sfătuiesc să-și deschidă ochii - și să vadă. Lumina ne este dată tuturor fără invidie, ca să putem vedea prin ea. Dar dacă, chiar și după ce a venit lumina, un om își închide ochii ca să nu vadă, atunci calea lui duce la distrugere. Căci de ce ar trebui un om să-i fie rușine de cei care greșesc cu el? Mai degrabă, trebuie să-i convingă pe alții să-l urmeze; iar dacă nu sunt convinși, să-și salveze sufletul dintre ei. Există oameni care nu se pot ridica deasupra pământului, mama lor, și de aceea își fac zei din pământ, mama lor; Aceștia sunt condamnați de judecata adevărului, de aceea aplică Numele neschimbător lucrurilor care se schimbă și nu se tem să numească zei ceea ce este făcut de mâini omenești și îndrăznesc să facă chipuri ale lui Dumnezeu, pe care nu L-au văzut.

Dar spun ceea ce a spus și Sibila despre ei [1], și anume că se închină imaginilor regilor morți. Și acest lucru este ușor de văzut: căci iată, chiar și acum se închină imaginilor Cezarilor și îi cinstesc mai mult decât pe zeii mai vechi. Căci de la acești zei mai vechi vin taxe și diverse datorii către Cezar, ca unul care este mai mare decât ei; de aceea sunt uciși cei care disprețuiesc idolii și prin aceasta diminuează veniturile Cezarului [2]. Căci este hotărât cât dau închinătorii pentru vistieria altor ceremonii în diferite locuri, cât dau burdufuri umplute cu apă de mare [3]! Și aceasta este răutatea lumii, răutatea celor care adoră și se tem de ceea ce este lipsit de sentiment, și mulți dintre cei care înțeleg problema nu numai că le venerează ei înșiși de dragul profitului, pentru glorie deșartă sau de dragul stăpânirii asupra multora, ci îi și determină pe alții, oameni nebuni, să adore ceea ce este lipsit de sentiment. Dar vreau să scriu și să explic cât mai bine cum și din ce motive au început să facă imagini de regi și tirani și cum i-au comparat mai târziu cu zeii. Locuitorii din Argos au făcut statui ale lui Hercule pentru că era fiul orașului lor, distins prin curajul său și prin puterea sa ucidea animale dăunătoare și cu atât mai mult pentru că argivii se temeau de el, deoarece viola și răpea soțiile multora; și era lasciv, la fel de mult ca prietenul său, persanul Suradi [4]. Din nou, actienii [5] îl adorau pe regele Dionysos, pentru că au fost primii care au plantat o vie în țara lor [6]. Egiptenii îl adorau pe evreul Iosif Flav, numit Serapis, pentru că le dădea pâine în anii de foamete. Atenienii o adorau pe Atena, fiica lui Zeus, regele insulei Creta, pentru că ea a fondat castelul Atenei și acolo l-a făcut rege pe Eriktipus [7], fiul ei, care s-a născut din adulterul ei cu fierarul Ifest, fiul soției tatălui ei. De asemenea, ea era în comunicare constantă cu Hercule, pentru că acesta era fratele ei din partea tatălui ei; Căci regele Zeus a iubit-o pe Alcmene, soția lui Electrion din Argos, și prin adulterul cu ea a avut un fiu, Hercule. Fenicienii o adorau pe femeia Balti [8], regina Ciprului; pentru că ea îl iubea pe Tammaz, fiul lui Kuthar, regele fenicienilor, ea și-a părăsit regatul și s-a stabilit în Gebal, o cetate feniciană și,

împreună cu el, i-a supus pe toți locuitorii Ciprului regelui Kuthar. Dar, întrucât ea, Tammaz, îl iubise anterior pe Ares, cu care a comis adulter și a fost prinsă de soțul ei, Iphestus, care era aprins de gelozie, acesta l-a ucis pe Tammaz pe Muntele Liban, când acesta vâna mistreți. Din acel moment, Balti a rămas în Gebal și a murit în orașul Afik, în locul unde Tammaz fusese înmormântat. Elamiții îl venerau pe Nu [\[9\]](#), fiica regelui Elamului. Când a fost luată de inamic, tatăl ei i-a făcut o statuie și i-a dedicat un templu în Suzana, o fortăreață a Elamului. Sirienii îl venerau pe Afi, un gadbit, care a trimis-o pe fiica lui Velet, priceput în vindecare, să o vindece pe Simi, fiica regelui sirian Hadad; iar când, ceva mai târziu, Hadad însuși s-a îmbolnăvit de lepră, Afi a rugat-o pe evreica Elissa să vină să-l vindece pe rege [\[10\]](#). Mesopotamienii îl venerau și pe Kufbi, un evreu, care a eliberat un nobil din Edessa, Wakra [\[11\]](#), de dușmanii săi. Ar trebui să scriu despre Nebo [\[12\]](#), care este venerat în Mabuge? Toți preoții din Mabuge știu că aceasta este o imagine a magicianului trac Orfeu. Iar Adran este o imagine a magicianului persan Zeradusht. Acești doi magicieni au făcut o vrăjitorie la un izvor, care se afla în dumbrăvara Mabuge și în care trăia un duh necurat, care făcea rău și oprea pe fiecare persoană care trecea, în toată țara unde se află acum cetatea Mabuge. Acești magicieni, în conformitate cu secretele magiei lor, i-au poruncit lui Simi, fiica lui Hadad, să scoată apă din mare și să o toarne în izvor, pentru ca duhul necurat să nu mai apară și să nu mai facă niciun rău. — În același fel, și alți oameni au făcut statui ale regilor lor și li s-au închinat, despre care nu vreau să scriu mai mult. Dar tu ești o ființă rațională, liberă și cunoscătoare a adevărului, gândește-te la asta în tine și când vor să te îmbrace în haine femeiești [\[13\]](#), amintește-ți că ești om; crede în Cel care este cu adevărat Dumnezeu, deschide-ți inima înaintea Lui, încredințează-te Lui și El îți va da viața veșnică a nemuritorilor; căci totul este conținut în mâinile Sale. Onorează alte obiecte pentru ceea ce sunt, imagini, ca imagini, statui - ca statui și nu pune niciun lucru creat în locul Necreatului. Dumnezeu, care trăiește veșnic, intră în sufletul tău, căci sufletul tău este chipul Lui, întrucât este nevăzut, intangibil, n-are formă și mișcă întregul trup prin propria sa voință. Și așa să știi că, dacă cinstesti pe Cel Neschimbat, atunci și tu, întrucât El este veșnic, când vei părăsi cele văzute și trecătoare, vei sta veșnic înaintea Lui, plin de viață și cunoaștere; iar faptele tale îți vor fi o bogăție neîmpuținată, o comoară nesecat de veci. Dar să știi că cununa faptelor tale bune este cunoașterea lui Dumnezeu și slujirea Lui. Și să știi că El nu cere nimic de la tine, nu are nevoie de nimic.

Cine este acest Dumnezeu? El, care este El Însuși adevărul și al cărui Cuvânt este adevărul. Dar ce este adevărul? Ceea ce nu este creat, nu este făcut, nu este format, adică o ființă care nu are început și se numește adevăr. Așadar, dacă un om se închină la ceva făcut de mâini, nu se închină la Adevăr și nici nu se închină la Cuvântul adevărului. Aș spune mult mai multe despre acest subiect, dar mi-e rușine de cei care nu înțeleg că ei înșiși sunt mai presus de lucrările mâinilor lor, care nu observă cum dau aur artiștilor pentru ca aceștia să le facă

un zeu, să dea argint pentru a-i împodobi și să-și transfere averea dintr-un loc în altul și să o adore! Ce crimă mai mare există decât ca un om să-și adore averea și să-L părăsească pe Cel care îi dă avere, să-și bată joc de un om și să-i adore chipul, să ucidă un animal și să se închine la chipul lui? Trebuie recunoscut că ei se închină chipului artistic al oamenilor asemenea lor. Căci nu se închină la substanțe atunci când zac într-o grămadă, ci se închină la ele atunci când un artist le face un idol. Ei nu se închină la aur sau argint în sine; dar dacă sunt lucrute de artiști, ei le venerază, pierzându-și bunul simț. Ce s-a adăugat aurului vostru, de îl venerezi acum? Dacă (îl venerezi) pentru că a devenit ca un animal înaripat, atunci de ce nu te venerezi la același animal? Dacă este pentru că seamănă cu o fiară de pradă, atunci iată că tocmai aceea fiară este înaintea ta. Dacă îți place o operă de artă, atunci lasă-ți să-ți placă minunata creație a lui Dumnezeu, care a creat totul. Și artiștii lucrează după exemplul Său - ei încearcă să facă așa cum a creat Dumnezeu, dar nu ating asemănarea.

Dar poate vei spune: De ce nu a rânduit Dumnezeu să mă închin Lui și nu unei statui? Vorbind astfel, vrei să fii doar un instrument, nu un om viu. Dar Dumnezeu te-a creat așa cum l-a plăcut și ți-a dat rațiune și libertate. Ți-a pus înaintea unei multitudini de lucruri, ca să le poți discuta pe toate și să alegi ce este bine. Ți-a pus înaintea cerurilor și stelelor din ele; Ți-a pus înaintea soarelui și lunii, care curg zilnic în jurul cerurilor; Ți-a pus înaintea unei multitudini de ape și le-a limitat prin cuvântul Său! Ți-a pus înaintea pământului cel mare, care se odihnește și stă înaintea ta într-o formă uniformă; și ca să nu crezi că stă prin propria putere, El îl clatină când Îi place; Ți-a pus înaintea nori care, prin porunca Sa, trimit apă de sus și saturează pământul, ca să știi din aceasta că Cel care produce aceste lucruri este mai mare decât tot ce există și ca să poți înțelege bunătatea Celui care ți-a dat rațiune capabilă să raționeze despre toate acestea. De aceea te sfătuiesc să te cunoști pe tine însuși și să-L invoci pe Dumnezeu. Să știi cum în tine există ceea ce se numește suflet, cum prin el ochiul vede, urechea aude, gura vorbește, tot trupul se mișcă. Și când Dumnezeu binevoiește să-ți despartă sufletul de trup, atunci acesta cade și este distrus. Și astfel, din ceea ce este în tine, dar nevăzut, învață cum Dumnezeu, prin propria Sa voință, guvernează întreaga lume ca și cum ar fi un trup, astfel încât, dacă vrea să-l ia puterea, atunci lumea, ca trup, va cădea și va fi distrusă.

Dar de ce a fost creată această lume și de ce este distrusă? De ce trupul, de ce este distrus, de ce există? Nu veți ști decât dacă vă ridicați capul din somnul în care v-ați cufundat; decât dacă vă deschideți ochii și vedeți că Unul este Dumnezeu și Domnul tuturor și Îi slujiți din toată inima. Atunci El vă va face să cunoașteți voia Lui. Dar cel care este departe de a-L cunoaște pe Dumnezeul cel Viu este mort și îngropat în trupul său. De aceea vă închinați înaintea demonilor și a fantomelor de pe pământ și adresați cereri zadarnice celor care nu pot da nimic. Ci ridicați-vă deasupra celor care zac pe pământ și sărută pietrele și dați

mâncarea lor focului pentru a fi mistuită și își jertfesc hainele idolilor și, având sentimente însele, slujiți ceea ce este lipsit de sentimente. Întindeți-vă cererile veșnice către Dumnezeu veșnic pentru sufletul vostru, care nu este distrus, și atunci libertatea voastră se va revela; gândiți-vă la aceasta și mulțumiți-I lui Dumnezeu, care v-a dat rațiune și libertate, astfel încât să puteți face ce doriți. El ți-a pus toate lucrurile înaintea și ți-a descoperit că, dacă urmezi răul, vei fi condamnat prin cele mai rele fapte, dar dacă urmezi binele, vei primi de la El multe binecuvântări, împreună cu viața veșnică a celor nemuritori.

Așadar, nimic nu te împiedică, ca persoană liberă, să-ți schimbi felul de viață rău, să-L cauți și să-L găsești pe Cel care este Domnul tuturor și să-L slujești din toată inima ta; căci El împărtășește în mod liber cunoașterea despre Sine celor care caută să-L cunoască.

În primul rând, ai grijă să nu te amăgești pe tine însuși. Căci dacă numești dumnezeu ceea ce nu este Dumnezeu, atunci te amăgești pe tine însuși și păcătuiești înaintea Dumnezeului adevărului. Nebunule! Este acesta un Dumnezeu care poate fi cumpărat? Este acesta un Dumnezeu care are nevoie? Este acesta un Dumnezeu care trebuie păzit? Cum poți să-L cumperi ca pe un rob și să-L onorezi ca pe un stăpân? Cum poți să-L ceri o favoare ca și cum ar fi Dumnezeu și să-L dai ca și cum ar fi un cerșetor? Cum poți să te încrezi în El că îți va da victoria în război? Căci dacă dușmanii tăi te vor învinge, și pe El îl vor doborî.

Poate că vreun rege va spune: „Nu pot face ceea ce consider drept, pentru că sunt rege și trebuie să îndeplinesc voința majorității.” Oricine vorbește în acest fel merită cu adevărat să fie luat în răs. Căci de ce nu ar trebui un rege să fie călăuză pe calea spre tot ce e bine și să-i convingă pe oamenii supuși lui să umble în puritate și să-L cunoască pe Dumnezeu în adevăr? De ce ar trebui să arate în sine un exemplu al fiecărei fapte bune pentru supușii săi, când așa i se cuvine? Și acesta este cel mai josnic lucru, dacă un rege însuși, acționând rău, judecă și condamnă oameni criminali. Dar cred că o împărăție poate fi guvernată pașnic doar atunci când regele Îl cunoaște pe Dumnezeul adevărului și se teme să facă nedreptate supușilor săi și când acționează cu dreptate în toate, ca un om care înțelege că trebuie să dea socoteală înaintea lui Dumnezeu; când supușii se tem și ei înaintea lui Dumnezeu să facă nedreptate față de regele lor și se tem și ei să se facă nedreptate unii altora. Prin această cunoaștere a lui Dumnezeu și prin această frică de El, tot răul poate fi înlăturat din împărăție. Căci atunci când regele nu face nedreptate supușilor săi, iar supușii nu acționează nedrept față de rege și unii față de alții, atunci este evident că întreaga țară se bucură de pace. Și se realizează mult bine acolo, pentru că numele lui Dumnezeu este glorificat printre toți. Și ce bine este mai preferabil decât ca un rege să elibereze poporul supus lui de greșală și prin această faptă bună să-l

placă lui Dumnezeu? Căci din greșeală vin tot felul de nenorociri. Cea mai mare greșeală este atunci când o persoană nu-L cunoaște pe Dumnezeu și, în loc de Dumnezeu, se închină la ceva ce nu este Dumnezeu. Dar există oameni care spun: „În cinstea lui Dumnezeu facem un idol” și se închină tocmai chipului Dumnezeului ascuns - nu știu că Dumnezeu este în fiecare loc, că El nu lipsește niciodată și nimic nu se face ce El nu știe. Dar tu, omule nenorocit, căruia Dumnezeu îi este prezent în tine, în afara ta și deasupra ta, du-te și cumpără-ți din casa unui artist un copac care este tăiat și lucrat spre ocara lui Dumnezeu; Aduci o jertfă acestei icoane și nu știi că Ochiul Atotvăzător te vede și că Cuvântul Adevărului te condamnă și îți spune: cum poate fi sculptat Dumnezeul nevăzut? Dar îți faci propria asemănare și te închini la ea. Din moment ce copacul este tăiat, nici nu observi că este lemn sau că este piatră și că aurul este prețuit în greutate. Și de ce îl cântărești? Atunci iubești aurul, și nu pe Dumnezeu; și nu te rușinezi, dacă a dispărut, să ceri artistului ce a furat; ai ochi, dar nu vezi, ai inimă, dar nu înțelegi. De ce te rostogolești pe pământ și te rogi lucrurilor care sunt nesimțite? Teme-te de Cel Ce cutremură pământul, acoperă cerul, ridică marea, mută munții din loc, Care poate asemana totul cu focul, distruge totul. Și dacă nu te poți îndreptăți, atunci nu adăuga mai mult la păcatele tale și, dacă nu-L poți cunoaște pe Dumnezeu, atunci crede măcar că El există.

Din nou, există oameni care spun: „Onorăm ceea ce ne-au lăsat moștenire părinții noștri”. De ce se străduiesc cei pe care tații i-au lăsat săraci să se îmbogățească; și de ce cei pe care tații lor nu i-au învățat se străduiesc să învețe și să cunoască ceea ce tații lor nu știau? Și de ce fiii orbilor văd, iar șchiopii umblă? Nu este bine ca un om să-și urmeze exemplul strămoșilor care au trăit rău; dar este bine dacă ne abatem de la această cale, pentru a evita ceea ce li s-a întâmplat strămoșilor noștri. Așadar, întrebați: dacă tatăl vostru a făcut bine, atunci urmați-l; iar dacă a trăit rău, atunci trăiți bine și lăsați-vă copiii să vă imite. Și întristați-vă pentru tatăl vostru, că a trăit rău; durerea voastră îl poate ajuta. Și fiilor voștri spuneți-le așa: Există Dumnezeu, Tatăl tuturor, o ființă fără început și necreată, care conține totul în voința Sa. El a creat luminile pentru ca creaturile să se poată vedea unele pe altele și El Însuși S-a ascuns în puterea Sa de toate creaturile Sale; căci este imposibil ca o creatură schimbătoare să vadă Neschimbătorul. Însă cei care sunt înclinați spre convingere și ajung la starea de neschimbare Îl văd pe Dumnezeu, atât cât le este cu putință; și ei pot scăpa de distrugere atunci când potopul de foc se năpustește asupra întregii lumi. A fost odată un potop furtunos [\[14\]](#) când vârtejul de miazănoapte i-a împrăștiat pe oamenii numiți pentru aceasta și numai cei drepti au rămas ca martor al adevărului. Din nou, altădată, a fost un potop de apă și toți oamenii și animalele au pierit în mulțimea apelor, iar cei drepti au fost păstrați într-o arcă de lemn, după porunca lui Dumnezeu. Tot așa, în vremurile din urmă, va fi un potop de foc și pământul cu munții lui va fi ars, oamenii vor fi arși împreună cu idoli pe care i-au făcut și cu statuile la care s-au închinat, iar marea va fi arsă cu insulele ei, dar

cei drepți vor fi păziți de mânie, așa cum cei drepți au fost păstrați în arcă de apele potopului. Și atunci cei care nu L-au cunoscut pe Dumnezeu și și-au făcut idoli vor geme când vor vedea că idolii lor pier odată cu ei și nimic nu-i poate ajuta.

Dar dacă tu, Cezar Antoninus, înveți aceasta și dacă copiii tăi o vor învăța împreună cu tine, le vei dobândi o moștenire veșnică, care nu se va strica și îți vei salva sufletul și sufletele fiilor tăi de soarta care așteaptă întregul pământ la judecata adevărului și dreptății. Dacă Îl cunoști pe Dumnezeu aici, El te va cunoaște și acolo; iar dacă Îl disprețuiești aici, El nu te va așeza printre cei care Îl cunosc și Îl slăvesc. Aceasta este de ajuns pentru mărirea ta; și poate prea mult, dacă vrei.

Note

1. Curton observă că Meliton ar fi putut avea în minte următoarele versuri sibiline, deși acestea nu vorbesc despre regi, ci în general despre idolii morților:

2. Tertulian vorbește despre același lucru (Apologet. c. 13): *publicos (deos) aequae publico jure foedatis, quos in hastario vectihales habetis...* Sed enim agri tributo onusti viliores, hominum capita stipendio censa ignobiliora; nam haec sunt notae captivitatis. Dii vero, qui magis tributarii, magis sancti, imo qui magis sancti, magis tributarii. Majestas quaestuaria efficitur... Exigitis mercedem pro solo templi, pro aditu sacri; non licet deos nosse gratis, venales sunt.

3. Conform lui Welte, aceasta se poate referi la sarea obținută din apa de mare; sau poate că acest loc a fost corupt de copii.

4. Adică Zoroastru.

5. Locuitorii din Acta, care înseamnă Attica

6. Astfel traduce Welte; iar Curton traduce: „pentru că a fost primul care a introdus vinul în țara lor”.

7. Adică Erectea. Kurt.

8. Sub Balti ne referim aici la Venusul grecilor, sub Fannos - Adonis și sub Kufaron - Kinyra. Kurt.

9. Aceasta este probabil o eroare a copistului; Nu ar trebui înțeles ca Anagita, care era venerată în Elam și avea un templu bogat în Susa. Kurt.

10. Ceea ce sugerează aceste indicii obscure nu este clar; dar ele sunt foarte diferite de povestea din 2 Regi, capitolul 5.

11. Renan notează despre aceasta: Naes mihi plane nova sunt et mythologiam Syrorum novis commentis locupletant.

12. Nebo este menționat în Isaia (46:1) împreună cu Vilon sau Bel, ca zeități caldeeană; se găsește și în multe nume proprii asiriene și babiloniene, de exemplu. Nebucadnețar, Gesenius și alții îl venerază ca planeta Mercur și îl consideră „interpretul” zeilor. Dar Meliton, evident, a înțeles altceva prin Nebo. Welte.

13. În unele culte asiatice imorale, bărbații erau îmbrăcați în haine femeiești și invers: ceea ce era interzis în Deuteronom 22:5.

14. Nu se știe ce se înțelege aici.